

O'ZBEK ARXELOGIYASINING YIRIK NAMOYONDALARI

Toshimov Bahodir

*Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tarix ta'lim yo'nalishi talabasi**e-mail: btoshimov98@gmail.com**<https://orcid.org/0000-0001-0812-4545>**UDK: 94 (575.1)*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston arxeologiyasiga o'zining munosib hissalarini qo'shgan va qo'shib kelayotgan taniqli arxeologlar hayoti va vatanimiz hududida olib borgan arxeologik tadqiqotlari haqida, shuningdek, ularning yozuvsiz davrdan to hozirgacha ajdodlarimizdan bizga meros bo'lib kelayotgan boy tariximizni o'rganishga va uni kelajak avlodlarga bema'lol yetkazish, vatanimiz tarixini yanada chuqur bilish, boyitish va dunyoga tanitish borasidagi ishlari hamda bu borada yirik arxeologlarimizning tutgan o'rni haqida ma'lumotlar beriladi.

Kalit so'zlar: Y. G'ulomov, A. Asqarov, E. V. Rtveladze, T. Shirinov, hayoti, arxeologiya, O'zbekiston tarixi, tadqiqot ishlari, topilmalar.

Аннотация: В статье представлена информация о жизни выдающихся археологов, внесших и продолжающих вносить достойный вклад в археологию Узбекистана, об их археологических исследованиях на территории нашей родины, а также об их работе по изучению нашей богатой истории, доставшейся нам от предков с дописанных времен до наших дней, и свободной передаче ее будущим поколениям, чтобы глубже узнать, обогатить и познакомить мир с историей нашей родины, и о роли наших великих археологов в этом отношении.

Ключевые слова: Ю. Гулёмов, А. Аскарлов, Э. В. Ртвеладзе, Т. Ширинов, жизнь, археология, история Узбекистана, исследовательская работа, находки.

Abstract: This article provides information about the lives of prominent archaeologists who have made and continue to make worthy contributions to the archeology of Uzbekistan and their archaeological research in the territory of our homeland, as well as their work to study our rich history, inherited from our ancestors from pre-written times to the present

day, and to freely convey it to future generations, to learn more deeply, enrich and introduce the history of our homeland to the world, and the role of our great archaeologists in this regard.

Keywords: Y. Gulyomov, A. Askarov, E. V. Rtveladze, T. Shirinov, life, archeology, history of Uzbekistan, research work, findings.

KIRISH (ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION). Bizga ma'lumki, hududimizga bosqinchi Chor Rossiyasi va sobiq Sovet hukumati tomonidan olib borilgan urushlar natijasida madaniyatimiz, tariximizdan darak beruvchi juda ko'plab muqaddas qadamjolar, masjidlar, maqbaralar va ko'p mingyillik tariximizni o'zida aks ettiruvchi yodgorliklarimiz vayron etildi. Keyinchalik, vatanimizda joylashgan yodgorliklarni tadqiq etish bo'yicha turli xil ekspeditsiyalar tashkil etildi. O'zbekiston arxeologiyasining vujudga kelishi XX asr boshlariga to'g'ri keladi. Ya'ni, Turkistonda 1895-yilda Arxeologiya havaskorlar to'garagi tashkil etilib, vatanimiz tarixiga oid tadqiqot ishlari olib borildi. Dastlabki tadqiqot ishlarini rus arxeologlari olib borgan bo'lsa, 1970-yilda O'zbekiston Fanlar Akademiyasi qoshida Arxeologiya instituti tashkil etildi. Bu esa arxeologiya fani va uning rivojida muhim qadam bo'ldi. Sobiq Sovet hukumati tomonidan vatanimiz hududida paxta xomashyosi yetkazib beruvchi hududga aylantirilishi va o'lkadagi barcha qadimiy makonlar hamda yaroqli yerlarning o'zlashtirilishi natijasida boy tariximizdan darak beruvchi ko'pgina arxeologik yodgorliklarimiz yo'q qilindi. Lekin ana shu davrda yodgorliklarni saqlab qolish, ularni moddiy madaniyatimiz ro'yxatiga o'tkazish va arxeologik tadqiqotlarni olib borishda Y. G'ulomov, A. Asqarov, E. V. Rtveladze, A. S. Sagdullayev, R. H. Sulaymonov, O'. Islomov,

T. Shirinov va boshqa arxeologlarimiz tomonidan ko'pgina ishlar amalga oshirildi. Aynan bu arxeologlar tomonidan tariximizni o'rganish bo'yicha Xorazm, Surxondaryo, Buxoro, Samarqand, Farg'ona va Toshkent viloyatlarida arxeologik ekspeditsiyalar tashkil etilib, juda ko'pgina qimmatbaho topilmalar, yodgorliklarni o'rganish orqali O'zbekiston tarixi fani rivojiga o'zlarining munosib hissalarini qo'shdilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS). O'zbek arxeologiyasi yirik namoyondalari to'g'risidagi maqolani yozishda ko'plab arxeologik olimlarning kitoblari, arxeologik izlanish natijalari va arxeologiyaga oid maqola va monografiyalarga tayanildi. Xususan, Ya.G'.G'ulomov, A.Asqarov, E.V.Rtveladze, N.Egamberdiyeva kabi olimlarning O'zbek arxeologiyasi va O'zbekistonda arxeologiyani vujudga kelishi to'g'risidagi izlanishlari, arxeolog olimlar hayotlari va ilmiy izlanishlarini o'rganishda muhim manba sifatida xizmat qildi.

MUHOAKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). O'zbek arxeologiyasining otasi sifatida e'tirof etiladigan, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi, tarix fanlari doktori, akademik Yahyo G'ulomovich G'ulomov 1908-yilning 1-mayida Toshkent shahridagi madrasa mudarrisi oilasida tavallud topdi. Otasidan juda erta yetim qolib, boshlang'ich qizlar maktabida dars beradigan onasi qo'lida tarbiyalandi. 1921-yildan esa bolalar maktab-internatida, boshlang'ich ta'limning 6-sinfini tugatgandan keyin xalq ta'limi yo'nalishidagi erkaklar instituti (1921-1926 yy.)ni tugallagach Toshkent shahridagi boshlang'ich maktabda dars beradi. 1921-1930-yillarda Yahyo G'ulomovich o'sha davrlardagi O'zbekistonning birinchi poytaxti Samarqandda tashkil etilgan O'zbek Davlat pedagogika akademiyasiga o'qishga kirgan. 1921-yildan 1931-yilgacha Ya. G'ulomov Xalq Komissarlari huzuridagi tarix kabineti assistenti va aspiranti, 1933-1940-yillarda esa Qadimgi yodgorliklar va san'atni saqlash qo'mitasida (Uzkomstaris) ilmiy xodim va ilmiy kotib lavozimlarida ishladi. Aynan shu

davrlarda Yahyo G'ulomov arxeologik razvedkalarda va arxeologik qazishmalarda ishtirok etadi hamda arxeologiya bilan yaqindan tanishadi. 1940-yildan boshlab Ya. G'. G'ulomov Ittifoq Akademiyasida O'zbekiston filialining bo'lim boshlig'i bo'ldi. 1943-yildan boshlab esa tashkil etilgan O'zbekiston FA Tarix instituti filialining Qadimgi va o'rta asrlar tarixi bo'limining boshlig'i lavozimlarida ishladi.

Yahyo G'ulomov tomonidan juda ko'plab arxeologik qazishma ishlari tashkil etilgan. Jumladan, Samarqanddagi Afrosiyob yodgorligi, Farg'ona vodiysidagi Quva shahrining xarobasi, Axsikent yodgorligida, Surxondaryo vohasi yodgorliklarida, Samarqand, Buxoro, Jizzaxdagi voha yodgorliklarini o'rab turgan mudofaa devorlarini o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarga bosh-qosh bo'ldi.

1938-yilda Yahyo G'ulomov Janubiy Xorazm arxeologik obyektlarini keng ko'lamda tekshirishga kirishdi. Xorazm xalqining tarixi, etnografiyasi va folklori bilan birinchi tanishgandayoq, bizning oldimizda mamlakatni irrigatsiya jihatidan o'zlashtirish tarixini o'rganish masalasi qad ko'tardi, chunki aynan shu masalada sotsial munosabatlar juda ham aniq va ravshan o'z ifodasini topgan.

Yahyo G'ulomov sa'y-harakatlari bilan O'zbekistonda arxeologiyaning o'ziga xos maktabi shakllangan desak mubolag'a bo'lmaydi. Olimning shogirdlaridan A. Asqarov, O'. Ismoilov, A. Sagdullayev, T. Shirinov, R. Sulaymonov, Sh. Shaydullayev, A. Abdulhamidovlar ustozning ishlarini davom ettiradigan mashhur arxeologlar bo'lib yetishishdi.

Y. G'ulomovning shogirdlaridan A. Asqarovning ta'kidlashicha, o'tgan asrning 50-yillari ikkinchi yarmi va 60-yillar domla uchun fanda va jamoat orasida parvoz yillari bo'ldi desam xato qilmayman. Ustoz professor (1995) bo'ldilar, O'zbekiston FA muxbir a'ziligiga (1956) saylandilar, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi (1958) ilmiy unvoniga sazovor bo'ldilar. 60-yillar davomida ustoz tashabbusi va bevosita ilmiy rahbarligida arxeologiya sohasida o'nlab

yuqori malakali milliy kadrlar yetishib chiqdi. 1966-yilda ustoz milliy akademiyamizning haqiqiy a'ziligiga saylandilar, 1967-1968-yillarda to'rt jildli "O'zbekiston tarixi" chop etildi va uning yaratilishida Yahyo G'ulomovning hissasi beqiyos edi[1:13-14]. Bir so'z bilan aytganda, Yahyo G'ulomovning O'zbekiston ilm-fani rivojiga va arxeologiya faniga qo'shgan hissasi ulkandir.

Ahmadali Asqarov 1935-yilning 25-sentyabrida Namangan viloyati Norin tumanidagi Uchtepa qishlog'ida oddiy dehqon oilasida tavallud topgan. 1957-yilda Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika institutini tugallagan. Talabalik yillarida Yahyo G'ulomovdan eshitgan ma'ruzalari tufayli Ahmadali Asqarovda tarix va arxeologiyaga qiziqish ortdi. Ahmadali Asqarov Buxoro, Qarshi, Surxon cho'llarida, Toshkent va Farg'ona vohalaridan tortib to uzoq Sibir kengliklarigacha bo'lgan hududlarda ko'plab arxeologik izlanishlar olib borgan fidoiy tadqiqotchi hamdir. U Boyko'l (Baykal), Krasnoyarsk, Mohindaryo, Janubiy Turkmaniston arxeologik ekspeditsiyalarining ilmiy-tadqiqot ishlarida faol qatnashdi. Ahmadali Asqarov ilmiy va ilmiy-pedagogik faoliyatining rivojlanishiga O'zbekiston Fanlar akademiyasi Arxeologiya instituti tarkibida olib borgan faoliyati katta rol o'ynadi. Ayniqsa, 1970-yilda davlat qarori bilan Respublika Fanlar akademiyasi tarkibida Arxeologiya institutining tashkil etilishi va bu institutni tashkil etish A. Asqarov zimmasiga yuklatilishi A. Asqarovning keyingi ilmiy-tashkiliy faoliyatiga katta ta'sir etdi. Arxeologiya instituti Samarqand shahrida ochilganligi tufayli ilgari Toshkent shahrida ishlab kelgan bir qancha arxeolog ilmiy xodimlar oilaviy sharoitlari tufayli Samarqand shahriga kela olmadilar. Bunday sharoitda A. Asqarov juda katta sa'y-harakatlari bilan Respublikaning turli oliy o'quv yurtlarini tugallagan yoshlarni Moskva va Leningradning yirik arxeologlari qo'lida nomzodlik va doktorlik dissertatsiyalarini himoya qilish uchun o'nlab mutaxassislarni yuborish imkoniyatini topdi[3:57-58].

Ahmadali Asqarov tomonidan olib borilgan eng yirik arxeologik tadqiqot jarayonlari

Axsikent, Sopollitepa va Jarqo'ton yodgorliklarida olib borildi. Shubhasiz, olim Bronza davrining eng yetuk mutaxassisi sanaladi, aynan olim tomonidan ochib o'rganilgan Jarqo'ton yodgorligi Markaziy Osiyo ilk shahar-davlat ekanligini isbotlab berdilar. Ahmadali Asqarovning aytishicha, 1973-yil iyun oyining boshlarida Zartepaga V. M. Masson guruhining ishlari bilan tanishgani keldim. Kutilmaganda, arxeologlar joylashgan kolxoz dala shiyponiga arxeolog Shokir Pidayev topib kelgan sopol parchalariga ko'zim tushdi. Sopol parchalarini ko'zdan kechirar ekanman, ushbu topilma Bronza davrining noyob Sopollitepa materiallariga o'xshashligini eslab, Shokir Pidayevni yangi noyob yodgorlik bilan tabrikladim va darhol yangi obyekt bilan tanishib kelishni taklif etdim. Barcha tashkiliy ishlarni o'z zimmasiga olib, Jarqo'tonga yo'l oldik. Ko'p yillik izlanishlar davomida Jarqo'ton haqiqatda O'zbekiston hududidagi eng qadimgi ilk shahar-davlat ekanligini isbotlovchi juda boy ashyoviy dalillar topildi[4:4].

Albatta, matningizni tinish belgilari va imloviy xatolarini tuzatib beraman:

O'zbekiston Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi, Markaziy Osiyo va uning atroflari xalqlari tarixi, arxeologiyasi, numizmatikasi, madaniyati, san'ati bo'yicha yirik olim, akademik Edvard Vasilevich Rtveladze 1942-yilda Gruziyaning Borjomi shahrida tug'ilgan.

Toshkent Davlat universitetining arxeologiya kafedrasini tugallagandan keyin M. E. Masson rahbarligidagi "Shimoliy Kavkaz shahar madaniyati tarixi va uni O'rta Osiyo bilan aloqalari" mavzusida nomzodlik dissertatsiyasini, 1989-yilda esa "Qadimgi Baqtriya – Toxariston rivojlanishining dinamikasi" mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasini himoya qildi. E. V. Rtveladze o'zining ustozlari M. E. Masson va G. A. Pugachenkova an'alarini davom ettirib, yoshlar ichidan iqtidorlilarini tanlab, ularning kelgusidagi ishlariga ustozlik qilmoqda. Uning shogirdlari orasida faqat bizning vatanimiz hududidagina emas, balki jahonning Gretsiya, Isroil, AQSh, Fransiya, Kanada, Rossiya kabi mamlakatlarida ijod qilib kelmoqda.

E. V. Rtveladze 1985-yilda Abu Rayhon Beruniy nomidagi Davlat mukofotining sovrindori, 2001-yilda “Buyuk xizmatlari uchun” ordenining sohibi, Gruziya Respublikasining “Girdebis ordeni” sohibi, 1999-yilda Badiiy akademiyaning oltin medali sohibi unvon va ordenlariga sazovor bo‘lgan[3:68- 69].

E. V. Rtveladze uzoq yillar mobaynida Surxon vohasidagi Eski Termiz va Kampirtepada arxeologik tadqiqot ishlarini olib bordilar. Kampirtepa yodgorligi Muzrabot tumanida joylashgan Shimoliy Baqtriya yirik shahar hisoblanadi. U mil. avv. IV asrning oxirlari – milodiy II asr o‘rtalariga oid. Kampirtepada 1972-yildan buyon akademik E. V. Rtveladze boshchiligidagi arxeologik ekspeditsiya a‘zolari tadqiqot olib bormoqdalar. Kampirtepani qazish vaqtida ko‘chalar, ibodatxona, shahar xazinasi, hunarmandchilik ustaxonalari topilgan. E. V. Rtveladze yozma va arxeologik tadqiqot ishlarining natijalarini solishtirish orqali Kampirtepa Oks bo‘yidagi Aleksandriya shahri bo‘lishi mumkinligini asoslagan[5:21].

O‘rta Osiyo xalqlarining qadimgi davr tarixini o‘rganish bo‘yicha juda katta ishlarni amalga oshirgan akademik Anatoliy Sagdullayev 1951-yilning 15-iyunida Qashqadaryo viloyatining Kitob tumanida ziyolilar oilasida tavallud topgan.

O‘rta maktabni bitirgandan keyin 1968-1973-yillarda ToshDU (hozirgi O‘zMU) ning tarix fakultetida tahsil olgan. U 1973-yildan 1981-yilgacha mazkur o‘quv dargohida kichik ilmiy xodim, 1981-1983-yillarda Etnografiya, Qadimgi dunyo, O‘rta asrlar tarixi kafedrasida katta o‘qituvchi, 1983-1987-yillarda ushbu kafedra dotsenti, 1987-1992-yillargacha ToshDU tarix fakultetining dekani lavozimida ishladi. Anatoliy Sagdullayev o‘zining ilmiy-ijodiy faoliyati davomida juda ko‘p monografiyalar, ilmiy maqolalar, ilmiy-ommabop kitoblar yozib, iqtidorli shogirdlar tayyorlab kelmoqda. Anatoliy Sagdullayev Markaziy Osiyo mamlakatlari orasida 38 yoshida fan doktori ilmiy darajasini olgan yagona arxeolog olimdir. U kishi ilgari fanga ma‘lum bo‘lmagan Mo‘lali, Mirshodi, Bandixon, Uzunqir, Daratepa, Sangirtepa kabi

yodgorliklarni topgan, o‘rgangan va fanga kiritgan arxeolog. Baqtriyaning ilk temir davri xronologiyasini, shaharsozligini, uy-qo‘rg‘onlarini, O‘rta Osiyoda temir kashf etilishi va tarqalishi tarixini yoritgan arxeolog sifatida mashhurdir.

Anatoliy Sagdullayevning ilmiy ishlarining umumiy soni 200 dan ortiq, shulardan 20 dan ortiq o‘quv-uslubiy ko‘rsatma, oliy o‘quv yurtlari fakultetining talabalari uchun darslik, o‘quv qo‘llanmalari, maktab o‘quvchilari uchun darsliklar tashkil etadi[3:70-71].

O‘zbek arxeologiyasining eng mashhur arxeologlaridan biri professor Rustam Hamidovich Sulaymonov 1939-yil 30-may kuni Toshkent shahrida ziyolilar oilasida tavallud topgan. Yoshlik yillari urush va urushdan keyingi qiyinchiliklar yillariga, Stalin tomonidan uyushtirilgan repressiyalar davriga to‘g‘ri keldi. 1957-yilda o‘rta maktabni tugatgandan keyin Toshkent Davlat universitetining tarix fakultetiga o‘qishga kiradi. R. H. Sulaymonov o‘zining ilmiy faoliyatini O‘zbekiston Fanlar akademiyasi Tarix va arxeologiya institutida boshladi. Ya. G‘. G‘ulomov boshchilik qilgan bir qator ekspeditsiyalarda qatnashdi va arxeologiya faniga bo‘lgan qiziqishi yanada ortdi.

R. H. Sulaymonov arxeologiya tarixida birinchilardan bo‘lib, tosh qurollarni ilmiy o‘rganish uslublarini rivojlantirib, uni o‘rganishga matematik uslublarni qo‘lladi va bu bilan ilmiy-uslubiy g‘oyalar orqali arxeologiyaning nazariy qismlarini ham rivojlantirish imkoniyati tug‘ildi. Uning bu g‘oyalari “Obirahmat g‘ori va Obirahmat g‘orini matematik-statistik o‘rganish tajribasi” mavzusidagi nomzodlik dissertatsiyasi sifatida 1968-yilda yoqlandi va o‘sha davrda jahon olimlari orasida yakdillik bilan ma‘qullandi[3:72].

R. H. Sulaymonov 1985-yilda Abu Rayhon Beruniy nomidagi Davlat mukofotining sovrindori, 2008-yilda esa O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan fan arbobi unvoniga sazovor bo‘lgan[3:73].

Taniqli arxeolog, ilk metall davri arxeologiyasi (mil. avv. III-I mingyilliklar) bo‘yicha mutaxassis Temur Shirinov 1950-yilning 10-mart kuni Jizzax viloyati Forish

tumani Qamish qishlog'ida tavallud topgan. Termiz Davlat universitetini tamomlagach, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Arxeologiya institutining bronza va ilk temir davri bo'limiga ishga kirgan. 1976-yilda Leningraddagi Arxeologiya instituti aspiranturasiga kiradi va uni 1980-yilda bronza hamda ilk temir davri tosh qurollarini o'rganish mutaxassisligi bo'yicha nomzodlik dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qiladi. 1986-yili shu asosda yirik monografiya e'lon qiladi. 1979-1993-yillarda T. Shirinov Surxondaryo viloyatidagi arxeologik qazishmalarda faol ishtirok etib, Jarqo'ton, Bo'ston, Mo'lali, Kuchuktepa kabi arxeologik yodgorliklarda katta kashfiyotlarga erishdi. 1993-2004-yillari O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Arxeologiya instituti direktori vazifasida ishlar ekan, qadimshunoslik faniga salmoqli hissa qo'shdi. Rossiya, Fransiya, Germaniya, Italiya, Polsha, Yaponiya kabi davlatlar bilan yirik xalqaro qo'shma ekspeditsiyalar tashkil etildi. Undan tashqari, olim 2001-2010-yillarda O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Samarqand bo'limi raisi, 2004-2011-yillari mamlakatimizdagi yirik oliy o'quv yurti Samarqand Davlat universiteti rektori vazifasida ishladi[3:73-74].

Yana bir mashhur arxeolog O'tkir Islomov 1932-yilda Toshkent shahrida, ziyoli o'qituvchilar oilasida tavallud topdi. Uning otasi Ismoilov Islom O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan o'qituvchi, onasi Ismoilova Habiba mohir pedagog, tarbiyachi bo'lib, bo'lajak olimni ilmga qiziqqan inson sifatida tarbiyalashda muhim o'rin egallaydi. Oiladagi yuksak ma'naviy muhit yosh O'tkir Islomovni 1947-yili Toshkent pedagogika bilim yurtiga yetaklaydi. 1952-yilda bilim yurtini tugatgandan keyin 1952-1956-yillari Toshkent Davlat pedagogika institutini imtiyozli tugatgach mutaxassis sifatida Toshkent viloyati Qorasuv tumanidagi 14-maktabda o'qituvchilikdan boshlaydi. Lekin talabalik yillarida taniqli olim Yahyo G'ulomovdan tinglagan ma'ruzalari, u kishi bilan bo'lgan muloqotlari unga tinchlik bermay, Respublika Fanlar akademiyasi Tarix va arxeologiya institutida katta faoliyat olib borayotgan

Yahyo G'ulomov qo'l ostiga laborantlik lavozimida o'zining mehnat faoliyatini boshlaydi[3:61].

O'tkir Islomov keyingi ilmiy faoliyatini hozirgi Sankt-Peterburg, o'sha paytlardagi Leningrad shahridagi SSSR Fanlar akademiyasi Arxeologiya instituti Leningrad bo'limida mashhur arxeolog, akademik A. P. Okladnikov rahbarligidagi aspiranturada nomzodlik dissertatsiyasini yozadi. Bu yerda o'z davrining eng yirik qadimshunos olimlari M. M. Gerasimov, M. P. Gryaznov, S. A. Semyonov, P. I. Boriskovskiy, N. N. Gurina, V. M. Masson kabi olimlar bilan kundalik muloqotda bo'ladi va arxeologiya fanining eng nozik qirralarini o'rganishda bu olimlarning bergan saboqlari juda katta bo'ldi. Arxeolog sifatida uzoq yillik faoliyati davomida O'rta Osiyoning barcha tog'lari, vohalari, Rossiyaning g'arbiy chekkalaridan Uzoq Sibirning kengliklarigacha bo'lgan yerlardagi tosh davri arxeologik obidalarida olib borilgan qazishmalarda qatnashdi.[3:61-62].

1980-1988-yillarda arxeolog O'. Islomov boshchiligidagi O'zbekiston Fanlar akademiyasiga qarashli Arxeologiya institutining paleolit otryadi Selung'ur makonini qayta tekshirdi. Makonning eng muhim topilmalari bo'lgan odam suyaklari 3 va 2-qatlamlardan topilgan. U yerdan odamning yelka suyagining bir bo'laki, bosh suyagining jag' qismining bir bo'laki, 14 ta tish topilgan. Antropologlar ularni tadqiq qilib, ashel davrida yashagan arxantrop deb topdilar. Olimlar uning o'ziga xos tomonlarini ko'rsatish uchun unga Fergantrop deb nom berdilar[6:21].

Shunday qilib, akademik O'tkir Islomov o'zining uzoq yillik mehnat faoliyati davomida faqat O'zbekiston hududidagina emas, balki butun O'rta Osiyo hududida yashagan ibtidoiy ajdodlarimizning hayoti va moddiy madaniyatini o'rgangan, o'z faoliyati davomida juda ko'plab shogirdlar chiqargan olim hisoblanadi.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, vatanimizda arxeologiya fani rivoji uchun bu olimlarning ko'pchiligi shogirdlar tayyorlash va biz yoshlarga tariximizni chuqur

o'rgatish orqali vatanga bo'lgan muhabbat hamda ilmi, salohiyatli barkamol avlod sifatida tarbiyalashda o'zlarining hissalarini qo'shishmoqda. Mustaqillikka erishganimizdan so'ng vatanimizning qadimiy tarixini tiklash va dunyoga tanitish bo'yicha juda ko'pgina ishlar amalga oshirilmoqda. Undan

tashqari, Fransiya, Germaniya, Yaponiya, Rossiya, Xitoy kabi davlatlar bilan qo'shma arxeologik ekspeditsiyalar tashkil etilmoqda. Hozirgi vaqtda vatanimizning barcha hududlarida arxeologik tadqiqotlar samarali olib borilmoqda.

ADABIYOT VA MANBALAR RO'YXATI

(ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES):

1. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi, Akademik Yahyo G'ulomov nomidagi Arxeologiya instituti, Tarix instituti. *Akademik Yahyo G'ulomov zamondoshlari va shogirdlari xotirasida*. – Toshkent, 2009. – 120 b.
2. G'ulomov Ya.G'. *Xorazmning sug'orilish tarixi*. – Toshkent, 1969.
3. Madrimov Sh.B. *O'zbekiston arxeologiya fanining paydo bo'lishi va taraqqiyoti*. – Nukus, 2014.
4. Asqarov A. *Eng qadimiy shahar*. – Toshkent, 2001.
5. Egamberdiyeva N.A. *Arxeologiyadan izohli lug'at*. – Toshkent, 2020.
6. Egamberdiyeva N.A. *Arxeologiya*. – Toshkent, 2021.